

Základy ekonomie – vymezení základních pojmů

Makroekonomie a mikroekonomie.

Ekonomie poskytuje nástroje k poznání a k pochopení ekonomického života a prostředí, je to nástroj a technika myšlení (není souborem ucelených závěrů a pouček). Ekonomické znalosti jsou potřebné pro úspěšný výkon zaměstnání, pro utváření vlastního osobního života, pro organizaci finančního života, přijímání důležitých rozhodnutí.

Mikroekonomie – zabývá se ekonomickými subjekty (ekonomické subjekty – domácnosti, firmy, stát) a tím, jaká je jejich role, jak fungují jednotlivé dílčí trhy (trh výrobků a služeb, trh práce, trh půdy a trh kapitálu), jaké množství výstupů je firma s danými výrobními faktory (práce, přírodní zdroje, kapitál) vyprodukovat apod. Studuje chování jednotlivých ekonomických jednotek, z nichž se skládá národní hospodářství, chování firem, jednotlivých spotřebitelů, vlastníků kapitálu, bank, investorů apod.

Makroekonomie – zkoumá souhrnné ekonomické jevy a ekonomiku jako celek, vzájemné vztahy mezi nimi. Bude nás tedy zajímat výkonnost celé ekonomiky a nejen kolik např. vyrobí jedna firma. Zabývá se analýzou ekonomického prostředí, které obklopuje a ovlivňuje každého občana (jaká je životní úroveň rodiny, jak rostou mzdy, jaká je úroková míra...), poznatky ekonomie jsou nezbytné pro tvorbu hospodářské politiky státu, makroekonomické poznatky jsou důležité pro podnikatel, manažery v různých oborech (např. působení ekonomického cyklu – fáze poklesu a vzestupu ekonomiky)

Rozsah národní ekonomické činnosti měříme **makroekonomickými agregáty** (souhrnné makroekonomické veličiny). V praxi spolu souvisí a nelze je oddělit.

Nejpoužívanější ekonomické agregáty

- **Hrubý domácí produkt (HDP)** – Gross Domestic Product (GDP)
- **Hrubý národní produkt (HNP)** – Gross National Product (GNP)

HDP představuje součet peněžních hodnot finálních výrobků a služeb vyprodukovaných během daného časového období (čtvrtletí nebo rok) výrobními faktory alokovanými v dané zemi (např. Česká republika), a to bez ohledu, kdo je jejich vlastníkem (domácí nebo zahraniční subjekt).

Produkt, vyjádřený reálným HDP by se měl v čase adekvátně růst, což jde zachytit pomocí tempa růstu reálného HDP. Tento ukazatel preferují evropské země.

HDP je sice důležitým ukazatelem ekonomické vyspělosti země, ale někdy může podat zkreslený pohled na danou zemi. Proto se při snaze porovnávat země používají alternativní ukazatele, jako je např. **Index lidského rozvoje**, který se snaží vyjádřit kvalitu života zohledněním jiných ukazatelů např. index očekávané délky života nebo index vzdělání.

- **Inflace** (Index spotřebitelských cen – Consumer Price Index (CPI) – odráží změnu cen výrobků a služeb, které kupují domácnosti, měření vývoje cenové hladiny je založeno na srovnání

nákladů na nákup typického spotřebního koše výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích

(Spotřební koš – soubor výrobků a služeb spotřebovávaných typickou domácností, náklady na nákup vybraných produktů v běžném roce jsou srovnávány s náklady na nákup téhož koše v roce základním, tj. který jsme si stanovili jako výchozí rok.

Pokud chceme srovnávat všechny statky, jež jsou v produktu ekonomiky zastoupeny, nejen vybrané (CPI), použijeme Implicitní cenový deflátor – (IPD – Implicit Price Deflator), tj srovnání hrubého domácího roku běžného a základního roku.

- **Nezaměstnanost – míra nezaměstnanosti**

Zaměstnanost nám zpravidla ukazuje, kolik obyvatel v produktivním věku je zapojeno do pracovního procesu. Se zaměstnaností souvisí i opačný jev, a to je **nezaměstnanost**, která znamená, že určitá část obyvatel v produktivním věku nepracuje (buď z vlastního rozhodnutí, nebo tzv. nedobrovolně, pracovat by chtělo, ale práci nemůže najít). Trh práce by měl dosahovat určité úrovně zaměstnanosti, resp. nezaměstnanosti, vyjádřené ukazatelem **míry nezaměstnanosti**. Z makroekonomického hlediska se nezaměstnanost týká lidí v produktivním věku, zaměstnaní – lidé pracující na plný nebo částečný úvazek, nezaměstnaní – práci nemají a aktivně ji hledají – evidovaní na úřadu práce, zaměstnaní a nezaměstnaní tvoří tzv. ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Míra nezaměstnanosti se vykazuje jako údaj za celou zemi a za jednotlivé regiony (rozdílné jsou i údaje ovlivněné demografickým pohledem – průměrná míra nezaměstnanosti u mužů a žen, podle věkových skupin, vzdělání apod.).

Obecná míra nezaměstnanosti – zajišťuje Český statistický úřad – Výběrové šetření pracovních sil – tento ukazatel slouží i jako podklad pro mezinárodní srovnávání.

(další ukazatele, jimiž lze popisovat trh práce – podíl nezaměstnaných osob, míra ekonomické aktivity)

Struktura nezaměstnanosti – při hodnocení údajů o nezaměstnanosti není důležitá pouze její míra, ale i struktura (trvání nezaměstnanosti, regionální rozložení, dopad na jednotlivé skupiny obyvatelstva)

Krátkodobá nezaměstnanost – v rozmezí několika týdnů

Dlouhodobá nezaměstnanost – závažnější, déle než jeden rok (prostorové rozložení nezaměstnanosti, věkové a etnické skupiny, sociální pozice uchazečů o práci, dopad na rodiny apod.)

Podle příčin, které vedou ke vzniku nezaměstnanosti, rozlišujeme tyto typy nezaměstnanosti:

- **Frikční nezaměstnanost** - tato nezaměstnanost má většinou krátkodobý charakter, nemá v ekonomice výrazné negativní důsledky, je to realizace zákona nabídky a poptávky na trhu práce, vzniká působením životního cyklu obyvatelstva, je spojena s pohybem lidí mezi regiony, s hledáním nového pracovního místa s lepšími podmínkami nebo uplatněním, stěhování, následování partnera do jiného místa bydliště...
- **Strukturální nezaměstnanost** – v případě nesouladu kvalifikační struktury nabízené a poptávané práce (přebytek jedné profese a nedostatek jiné), příčinou je změna struktury ekonomiky, v celkovém měřítku nebo regionech, technický pokrok, bývá regionálně velmi odlišná, některé odvětví se dostává do útlumu, jiné nové pracovní síly potřebují, přetrvává

v ekonomice dlouhou dobu, z hlediska dopadu na ekonomiku je nejzávažnější, optimálním řešením je **rekvalifikace**.

Rekvalifikace je změna dosavadní kvalifikace uchazeče získáním nových znalostí a dovedností, které umožňují jeho pracovní uplatnění ve vhodném zaměstnání.

- **Cyklická nezaměstnanost** – za příčinu je považován cyklický pohyb ekonomiky, v recesi se obvykle cyklická nezaměstnanost zvyšuje, ve fázi expanze klesá. Délka trvání je ovlivněna délkou trvání ekonomického cyklu. Postihuje celou ekonomiku plošně (všechny sektory národního hospodářství), v době recese dochází k omezování výroby ve všech odvětvích ekonomiky, lidé jsou propouštěni, míra nezaměstnanosti se zvyšuje.
- **Sezonní nezaměstnanost** – projevuje se pravidelnými výkyvy během roku (oblast zemědělství, turismus, stavebnictví apod.), velký význam má v zemích s turistickým průmyslem.

Zvláštní místo zaujímá tzv. **skrytá nezaměstnanost** – z různých důvodů se vyhýbá statistickým šetřením (nezaměstnaní, kteří se neucházejí o práci – nepřizpůsobení se požadavkům plynoucím ze zaměstnání, autoritě, odpovědnosti, ztráta volných vlastností apod.)

Výroba – výrobní faktory

Aby mohla ekonomika dosahovat ekonomického růstu, musí disponovat určitou zásobou výrobních faktorů a efektivněji je využívat. Mezi zdroje růstu patří především výrobní faktory a jejich množství a kvalita.

Výrobní faktory:

- A. Práce - množství práce, resp. jeho kvalita, kterou nazýváme jako lidský kapitál.
- B. Přírodní zdroje – půda, nerostné bohatství dané země a kvalita těchto zdrojů.
- C. Kapitál - kapitálové statky v podobě budov, strojů, zařízení a také jejich technologická úroveň určující v podstatě možnosti výroby, finanční kapitál

Práce – cílevědomá lidská činnost vytvářející statky a služby

Pracovní síla – souhrn fyzických a duševních schopností konat práci

Cenou práce na trhu práce je **mzda**.

Mzda nominální – mzda, kterou si zaměstnanec vydělá, je vyjádřena v penězích.

Mzda reálná – vyjadřuje, co si za utržené peníze je schopen pracovník koupit, je to porovnání k cenové hladině zboží a služeb, má eliminovat vliv znehodnocování peněz – inflaci.

Velikost mzdy ovlivňuje:

*množství a kvalita práce

*kvalifikace

*poptávka po určitém druhu na trhu práce

*tržní úspěšnost práce

